

СТАНОВИЩЕ

относно: дисертационния труд на тема „Концептуален модел на стратегическа йерархия и неговото отражение върху финансовите резултати - приложен в автомобилната индустрия”

представен от: доц. д-р Красимир Тодоров, кандидатстващ за придобиване на научната степен „Доктор на науките“ по професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Финанси“

Изготвил становището: проф. д-р Лина Георгиева Анастасова, Проф. направление 3.8. (научна специалност „Маркетинг“), ръков. катедра „Маркетинг“, Бургаски Свободен Университет

Основание за изготвяне на становището: Заповед на Ректора на ВУЗФ № 389 от 26.11.2020 г., с която съм определена за член на Научно жури за изготвяне на становище.

Като изготвящ становище ще представя моите констатации, оценка и заключения, основаващи се на чл. 37 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (Изм. - ДВ, бр. 19 от 2011 г., в сила от 8.03.2011 г.), според който дисертационният труд за придобиване на научна степен „доктор на науките“ трябва да съдържа теоретични обобщения и решения на големи научни или научно-приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката. Признавам, че за мен темата и предметът на дисертационния труд са интересно предизвикателство за запознаване с авторовите аргументи и оценяване на научния труд, тъй като освен маркетолог по научна специалност, съм и специалист по Мениджмънт на *Roffey Park Management College (сега Roffey Park Institute), Великобритания* от началото на 90те години и съм по презумпция закърмена с традиционните управленско схващане за мястото на оперативната стратегия като част от функционалните стратегии в стратегическата йерархия. Така, че тази задача е едно предизвикателство и към мен самата, защото представлява обогатяване на знанията ми от гледна точка на една по-нова и необичайна управленска перспектива водеща до подобрени финансови резултати на компаниите и устойчиво конкурентно предимство.

1. Общо представяне на дисертационния труд

Кандидатът за научната степен доктор на науките **доц. д-р Красимир Тодоров** е представил за обсъждане и оценка следните материали:

1. Дисертационен труд „Концептуален модел на стратегическа йерархия и неговото отражение върху финансовите резултати - приложен в автомобилната индустрия” разработен в обем от 272 страници (и допълнително 34 страници приложения), съдържащ цитирания на 352 автори на голям набор научни изследвания, монографии, студии и статии, като само библиографската справка е 23 страници. Мнението ми е, че общият обем на научния труд е напълно достатъчен за аргументиране и изложение на авторовата теза и доказателства. Разработката е онагледена с 85 бр. фигури.

2. Списък с публикациите на кандидата по темата – 9 броя в авторитетни академични издания. 6 от тях са издадени в България, 3 – в чужбина. Общият брой

страници надхвърлят 1450, от които 600 са в чужбина. Публикациите са свидетелство за една солидна академична активност, особено ако се отчете, че те са в сравнително кратък период – за 3 години до 2020 г.

3. Автореферат – представен, 90 страници.

4. Списък с търсените приноси – представени са 5 основни научни приноси.

II. Състояние на представените материали според формалните изисквания

2.1. Форма и съдържанието на дисертационния труд

Според мен **заглавието** на дисертацията, а именно „Концептуален модел на стратегическа йерархия и неговото отражение върху финансовите резултати - приложен в автомобилната индустрия” отговоря напълно на съдържанието и структурата на труда и няма нужда от повече уточнения, защото от една страна е загатната теоретичната страна, но от друга показва, че има и изследване на практическия ефект на модела.

Темата на изследването е определено дисертабилна, много актуална поради иновативния си характер и важна от теоретична и практическа гледни точки и отговаря на очакванията за тематична и изследователска ангажираност на един „доктор на науките“. Солидно обстоятелство в подкрепа на важността на темата е обстоятелството, че авторът отхвърля традиционното схващане, че оперативната стратегия редом с тази на маркетинга, финансите, човешките ресурси, информационните технологии и т. н. е в групата на функционалните стратегии, чиято роля е предимно да подкрепя организационната бизнес стратегия (стр. 7-8). Считаю, че като цяло разработката представлява новаторски труд по важен теоретичен и практико-приложен проблем. Важен новаторски момент, който я прави значима и дисертабилна е, че в контекста на управленската теория, доц. д-р Красимир Тодоров разграничава променливите на контента на оперативната стратегия от нейния процес, което отличава автора от научното статукво в сферата на оперативния мениджмънт, при което авторите не ги разграничават.

Целта на изследването е да се *предефинират утвърдената последователност и взаимовръзките между различните нива на корпоративна стратегия, бизнес стратегия и функционални стратегии в стремежа им за развитие на нов теоретичен модел на стратегическата йерархична пирамида, както и да изследва неговия ефект върху финансовите резултати на организацията.* Считаю, че целта и основните въпроси са ясно и правилно формулирани, което е от изключителна важност за всяко изследване и за изводите от него.

2.2. Обект, предмет и хипотеза на дисертационното изследване

Обект на изследване представлява *стратегическата пирамида, която е преформулирана по начин, по който оперативната стратегия да бъде отделена от функционалните стратегии. Предполага се тя да бъде обособена на отделно стратегическо ниво, а останалите функционални стратегии да се репозиционират така, че да оказват функционална подкрепа едновременно на корпоративно, на бизнес и на оперативно ниво.* Ясно е формулиран и **предметът** на изследването, който се изразява в *разработване на авторски концептуален модел, с принадлежащите му елементи с оглед формиране на устойчиво конкурентно предимство (с. 11-12).*

Хипотезата на изследването, която трябва да се докаже, за да се валидизира тезата има 3 компонента: Първият е, че ролята и мястото на оперативната стратегия са специфични и следователно излизат извън обхвата на традиционните функционални стратегии. Вторият е, че теорията основана на пазара и теорията, основана на ресурсите, въздействат на трите стратегически нива по определен и последователен начин и третият е, че предложеният концептуален модел задоволява всичките критерии за една обоснована и приложима теория.

2.3. Методология на изследването

За постигане на целите и доказване на хипотезата е проведено и емпирично проучване с респонденти- експерти практики, под формата на интервюта с 15 водещи за България корпоративни мениджъри, обхващащо отражението на достоверността на формулираните заключения в реални условия. За целите на втората част на предмета на дисертацията се изследва и отражението на новаторския концептуален модел върху финансово-икономическите резултати на организацията. Авторът на дисертационния труд е определил с изследователска коректност и ограниченията на научното си изследване, което повишава и научната му стойност и валидност (с. 13). Смятам, че изследването не губи от това, че не се изследват детайлно същността на останалите функционални стратегии, тъй като с изключение на маркетинга, те са обект на отделни научни дисциплини и втората, че по отношение на стратегическата им ориентация, те в голяма степен не притежават научно-теоретичен инструментариум, който би ги отличил до обекти, заслужаващи научно изследване и анализ.

В разработката са използвани освен системен подход и различни изследователски методи и по- точно: **методите на теоретичен анализ и синтез, емпиричен анализ, методът на наблюдението и сравнението**, които са осигурили солидна научна база за предефиниране на стратегическа йерархия за целите на управлението. Методът за събиране на първична емпирична информация на практика е „писмено допитване “ за мнение относно 7 твърдения чрез 4 степенна Ликъртова скала.

2.4. Структура и съдържание на дисертационния труд

Структурата на дисертационния труд е логична според поставените цели като структурата е класическа- въведение, три основни глави с подточки, заключение, библиография и приложения. Стилът е ясен, академичен, но в същото време разбираем и за по- широка аудитория, а читателят е улеснен и от изводите, които се съдържат в края на всяка глава. Първа глава е озаглавена „Анализ на състоянието на оперативния мениджмънт“, като в нея е разгледана същността на операциите от теоретична гледна точка, като за целта те са представени като функции и като процеси, но е открояна и разликата им от оперативната стратегия. Много ясно и аргументирано е дефинирано различието между оперативната стратегия и операциите (с. 21-26). Авторът доц. Тодоров аргументира убедително стратегическата роля на оперативната стратегия, която не се изчерпва само с вземане на оперативни решения (с.26) и която трябва да се подкрепя от функционалните стратегии на всички стратегически нива. Подкрепям заключението на автора, че оперативната стратегия трябва да се разбира като нещо различно от ежедневно повтаряема „стратегия“ (дори считам, че в случая е по- правилно да се използва вместо „стратегия“ израза „ежедневно повтаряема действена програма“, защото това са рутинни действия и не кореспондират със смисъла и съдържанието на термина „стратегия“). В тази глава е изследвана голям обем класическа и съвременна научна литература- 352 цитирани източници, предимно на английски език, но на автори от различни държави, вкл. и на български автори. Във втора глава със заглавие „Анализ на теориите за стратегическо управление“ е представен стратегически анализ на теоретичните основи, върху които е изградена научната същност на корпоративната, бизнес и оперативната стратегия.

Трета глава е озаглавена „Еволюция на оперативния мениджмънт в теорията и практиката“ и в началото е разработен новаторския подход при изясняване мястото и ролята на оперативната стратегия и е показано новото ѝ място извън функционалните стратегии в преформулираната стратегическа йерархия. Доц. д-р Красимир Тодоров реализира практическото приложение на своя концептуален модел по 2 начина: Единият - чрез международна автомобилна корпорация, а другият– чрез глобален автомобилен производител, чиито успех е постигнат и се обяснява с логическата последователност на връзките в стратегически и оперативен контекст, установени в модела и отражението им върху финансовите резултати на компаниите. Основанията за потвърждаване на авторската теза са извлечени от сравнение на консолидираните финансови отчети на общо пет корпоративни автомобилни корпорации в продължение на 15 годишен период,

като са анализирани и голям брой финансови показатели. Наред с това за проверка на практическото приложение на новия концептуален модел е проведено емпирично проучване на мнението на 15 собственици и висши корпоративни мениджъри в големи търговски/индустриални компании, респ. финансови институции, функциониращи на българския пазар.

Като общ извод за съдържанието и изследователския обхват на дисертационното изследване бих искала да подчертая, че това е един многопластов и мултидисциплинарен труд, който съчетава по перфектен начин новаторски знания по мениджмънт чрез новия предложен концептуален модел с финансовата му експертиза за изследване на влиянието на този модел върху финансовите резултати на съвременните компании. Дисертационният труд показва убедително, че не трябва да се робува на научни „догми“ и да се ползват само схващанията на „свещените крави“ от международната академична и изследователска общност в управленската теория, а да се проявява и „научна смелост“ и да се проверява ефекта на нови теоретични идеи и концепции в практиката на бизнес организациите.

2.5. Публикации на автора

Доц. д-р Красимир Тодоров е представил 9 заглавия на научни трудове, които са свързани с тематиката на дисертационния труд, а именно: три монографии, 4 студии и 2 статии. Прави впечатление, че обемът на всички монографиите е над 400 стр., което за сравнително краткия период на писането им сочи висок коефициент на продуктивност. Не съм установила факти и данни за плагиатство.

Доц. д-р Красимир Тодоров е представил и доказателства за 14 цитирания в 7 академични публикации. Има вероятност цитиранията да са повече, тъй като публикациите са в областта на важна и то новаторска тема, но поради факта, че повечето български списания не са в индексираните научни бази данни на Elsevier, Reuters и др., цитиранията в статии и студии не могат да бъдат лесно намерени.

III. Приноси на дисертационния труд

След изчитане на дисертационния труд мога убедено да заявя, че доц. д-р Красимир Тодоров е показал сериозен капацитет на новаторско мислене в областта на управленската теория проверявайки емпирично и експертно новия концептуален модел и отхвърляйки утвърдения наратив в управленската наука, че оперативната стратегия спада към групата на функционалните стратегии и че тя няма място на стратегическо ниво.

В този контекст приемам напълно и без съмнение търсените научни приноси, като ги категоризирам по следния начин:

Научни приноси

Първо: При търсене на аргументи за мястото на оперативната стратегия на стратегическо ниво и остойностявайки съответните им компоненти, се установява *наличието на четири припокриващи се концепции, валидни както за оперативната стратегия, така и за корпоративната стратегия*. В допълнение към това други четири теоретични принципа, характерни за оперативната стратегия се явяват общи и за научното поле на бизнес стратегията.

Второ: Изследвайки приложенията на теорията, основана на ресурсите и теорията, основана на пазара, в рамките на стратегическата йерархия се установява наличието на логическа последователност при теоретичното въздействие върху корпоративната, бизнес и оперативната стратегия, като се извежда следната закономерност: *на всяко стратегическо ниво, приложението на едната теория се замества до равнището на приложение на другата теория, в логическа последователност*.

Трето: Открояване на разнообразния теоретичен фундамент, на който почива оперативния мениджмънт. Новаторско авторско представяне на теорията на границата на ефикасност от гледна точка на концепцията за размяна и на теорията на

конкурентната прогресия, както и чрез съответните структурни и инфраструктурни решения. Изясняване теоретичната същност на оперативния модел и обособяване на неговото приложение спрямо бизнес модела.

Четвърто: Разработване на теоретичната рамка на новаторския стратегически модел за достигане на устойчиво конкурентно предимство. Доказване, че теоретичната среда удовлетворява всички критерии за една „добра“ теория, както по отношение на основните четири свойства, така и по отношение осемте допълнителни. Прилагайки ключови инструменти на финансовия анализ – модела на Дюпон и анализа на оборотния капитал, въз основа на консолидираните финансови отчети на пет глобални автомобилни корпорации в рамките на 15 годишен период, се реализира категоричната теза на автора, че концептуалният модел на стратегическа йерархия е в състояние да създаде устойчиво конкурентно предимство.

Научно-приложни приноси

Отнасям един от посочените от автора приноси към научно-приложните приноси, а именно:

Първо: Обособяване на съставните елементи на оперативната стратегия – съдържание и процес, и съпоставянето им с тези на корпоративната и бизнес стратегията. Открояване на теоретичната същност на операциите през призмата на процеса на трансформация на входящите ресурси в изходящи блага. Изясняване влиянието на външните и вътрешните ефекти на петте цели на представянето върху поведението на фирмените системи.

Считам, че може да бъде добавен и още един научно- приложен принос, както следва:

Второ: Разграничаване на променливите на контента на оперативната стратегия от нейния процес, което отличава автора от научното статукво в сферата на оперативния мениджмънт, при което авторите не ги разграничават. Считам, че едно такова научно разграничение е в състояние да подобри качеството на изследванията, както това е направено в сферата на стратегическия мениджмънт, където се наблюдават три основни изследователски направления по отношение на стратегията на процеса – планиране, формулиране и приложение

IV. Въпроси и препоръки към автора

- Нямам никакви забележки към дисертационния труд автора, но би ми било интересно доц. д-р Кр.Тодоров да сподели дали има намерение по-нататък да провери ефекта от приложимостта на новия концептуалния модел в индустрията на услугите за постигане на устойчиво конкурентно предимство на бизнес организациите- примерно на базата на изследване на 3-4 големи компании за услуги и техните финансови резултати. Би било интересно, тъй като „производственият“ процес и самият краен продукт при услугите е коренно различен по характеристики от този при производствените фирми.
- По- правилно би било научните приноси да се изведат накрая.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ :

Заключителното ми становище е, че това е един многопластов и мултидисциплинарен труд, който съчетава по перфектен начин новаторски знания по мениджмънт чрез предложения новаторски концептуален модел и знания и умения за изследване на влиянието му върху финансовите резултати на компаниите и постигане на устойчиво конкурентно предимство.

Дисертационната разработка отговаря на високите изисквания на ЗРАСРБ за съчетаване на солидна теоретична подготовка с богат методически изследователски инструментариум и умения за анализ и извличане на обосновани изводи. Дисертационната труд съдържа, както теоретични обобщения и изводи, така и решения на значими научни или научно-приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката.

Давайки висока оценка на дисертационния труд на доц. д-р Красимир Тодоров, ще гласувам убедено за присъждането му на научната степен **„доктор на науките“** по **професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Финанси“**.

Изготвил:
(проф. д-р Лина Георгиева Анастасова)

10 декември 2021 г.
Бургас